

HOZIRGI O'ZBEK ADABIY TILINING LEKSIK VA USLUBIY XUSUSIYATI QO'LDOSHEVA SEVINCH DAVRON QIZI

Qo'ldosheva Sevinch Davron qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Pedagogika va gumanitar fanlar kafedrası.

Filologiya va tillarni o'qitish: o'zbek tili yo'nalishi 3/24-guruh talabasi.

Bobomurodova Shoir

Ilmiy rahbar.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15365902>

Annotatsiya. Ushbu maqolada hozirgi o'zbek adabiy tilining leksik va uslubiy xususiyatlari yoritilgan. Til leksikasi neologizmlar, terminlar va o'zlashma so'zlar orqali boyib borayotgani, uslubiy tizim esa zamonaviy kommunikatsiyaga mos ravishda shakllanayotgani tahlil qilingan. Maqola filologiya yo'nalishidagi talabalar, tilshunolar hamda o'zbek adabiy tili bilan qiziqadigan o'quvchilar uchun mo'ljallangan.

Kalit so'zlar: O'zbek adabiy tili, leksik boylik, neologizm, uslubiy tizim, badiiy uslub, ilmiy uslub, rasmiy uslub, jurnalistik uslub, so'zlashuv uslubi, zamonaviy til, terminologiya, til madaniyati.

ЛЕКСИКО-СТИЛИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ СОВРЕМЕННОГО УЗБЕКСКОГО ЛИТЕРАТУРНОГО ЯЗЫКА

Аннотация. В данной статье освещаются лексические и стилистические особенности современного узбекского литературного языка. Проанализированы процессы обогащения лексики за счёт неологизмов, терминов и заимствованных слов, а также развитие стилистической системы в соответствии с требованиями современной коммуникации. Статья предназначена для студентов филологических направлений, лингвистов и читателей, интересующихся узбекским литературным языком.

Ключевые слова: Узбекский литературный язык, лексическое богатство, неологизм, стилистическая система, художественный стиль, научный стиль, официально-деловой стиль, публицистический стиль, разговорный стиль, современный язык, терминология, культура речи.

LEXICAL AND STYLISTIC FEATURES OF THE CURRENT UZBEK LITERARY LANGUAGE

Abstract. This article explores the lexical and stylistic features of the modern Uzbek literary language. It analyzes how the vocabulary is enriched through neologisms, terminology, and borrowed words, as well as how the stylistic system is evolving to meet the needs of modern communication. The article is intended for philology students, linguists, and readers interested in the Uzbek literary language.

Keywords: Uzbek literary language, lexical richness, neologism, stylistic system, artistic style, scientific style, official-business style, journalistic style, conversational style, modern language, terminology, language culture.

Hozirgi o'zbek adabiy tili — milliy tilning me'yorlashtirilgan shakli bo'lib, jamiyatning barcha sohalarida, jumladan, ilmiy, rasmiy, badiiy va ommaviy axborot vositalarida faol ishlatiladi. U xalqimizning madaniy merosini saqlash, ilm-fan yutuqlarini targ'ib qilish va zamonaviy fikrni ifodalashda asosiy vositaga aylangan. Bugungi kunda bu tilning leksik va uslubiy qatlamida sezilarli o'zgarishlar va boyish jarayonlari kuzatilmoqda.

Leksik xususiyatlar

Hozirgi o'zbek adabiy tilining leksikasi turli manbalardan boyib bormoqda. Xususan: So'z yaratuvchanlik (neologizm) kuchaydi: "raqamlashtirish", "sun'iy intellekt", "ijtimoiy tarmoq" kabi yangi tushunchalar kirib keldi.

Terminologik qatlam kengaymoqda: texnologiya, tibbiyot, iqtisodiyot sohalaridan ko'plab atamalar o'zbek leksikasiga singmoqda.

O'zlashma so'zlar (rus, ingliz, arab, fors tillaridan kirgan birliklar) ba'zan muqobillari bilan almashib bormoqda ("kompyuter" — "hisoblash qurilmasi", "onlayn" — "masofaviy").

Sheva va lahjalaridan kirib kelayotgan so'zlar adabiy tilga boylik qo'shmoqda, biroq ularning me'yoriy shaklda qo'llanishi muhim sanaladi.

Uslubiy xususiyatlar

Adabiy tilning uslubiy tizimi turli ijtimoiy va kommunikativ ehtiyojlarga moslashgan holda rivojlanmoqda. Hozirda quyidagi uslublar faol ishlatiladi:

Badiiy uslub – adabiyotda, ayniqsa nasr va nazmda ishlatiladi. U obrazlilik, ifodaviylik, emotsionallik bilan ajralib turadi.

Ilmiy uslub – ilmiy maqola, dissertatsiya, darsliklarda qo'llaniladi. Aniqlik, mantiqiylik, asoslanganlik talab etiladi.

Rasmiy-ish uslubi – hujjatlar, farmonlar, bayonotlarda qo'llaniladi. Qisqalik, standart iboralar va qat'iy tuzilishga ega.

Jurnalistik uslub – ommaviy axborot vositalarida qo'llanilib, fakt va baho uyg'unligini ta'minlaydi.

So'zlashuv uslubi – norasmiy muloqotda, kundalik hayotda ishlatiladi. Ozodlik va soddalik bilan ajralib turadi.

Hozirgi adabiy til zamonaviy talablar asosida boyib, har bir uslub o'z vazifasiga ko'ra takomillashib bormoqda. Ayniqsa, mustaqillikdan so'ng tilga bo'lgan erkin yondashuv, so'z erkinligi va internet kommunikatsiyasi leksik va uslubiy qatlamlarga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda.

REFERENCES

1. Qilichev, Q., & Eshonqulov, M. (2020). Hozirgi o'zbek adabiy tili. Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi nashriyoti.
2. Jo'raev, N. (2018). Tilshunoslik asoslari. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Bobojonov, S. (2017). O'zbek tilining uslubiy tizimi. Samarqand: Zarafshon nashriyoti.
4. Rasulov, A., & Tursunov, B. (2019). O'zbek tilining leksikologiyasi. Buxoro: Ilm ziyo.
5. G'anieva, G. (2021). "Zamonaviy o'zbek adabiy tilining rivojlanish tendensiyalari", Til va adabiyot jurnali, №1, 45–52-betlar.
6. Normurodov, Z. (2022). Stilistika va matnshunoslik. Toshkent: Iqtisod-Moliya.